

„IŠVIRKŠČIAS PASAULIS“, ARBA „KUO BAIGIASI BANDYMAI KINKYTI VEŽIMĄ PRIEŠ ARKLĮ“

Ilgai laukta ir pagaliau pasirodžiusi dr. Gintauto Rackevičiaus knyga apie Vilniaus žemutinėje pilyje buvusios Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencijos komplekso ir jo aplinkos archeologinių tyrinėjimų metu aptiktus koklius, taip pat bandymas rekonstruoti XVI a. krosnis sukėlė prieštarų įspūdžių. Kad pasirodė pati knyga su itin detaliau aptiktų renesansinių koklių katalogu – be abejo, džiugus įvykis archeologams, istorikams, meno istorikams, taikomios dailės specialistams ar tiesiog besidomintiems Lietuvos praeitimi. Antra vertus, šis darbas daugeliu požiūrių yra suformuotas, pagal jame esančio XV a. pabaigos kūrinių pavadinimą¹, išvirkščiai. Liaudiškai tariant, vežimas kinkytas prieš arklį.

Darbas yra didelės apimties (479 p., apie tūkstantį iliustracijų, formatas artimas Gotikos ir Renesanso laikais mėgtiems, kažkas tarp *in folio* ir *in quarto*, t.y. didelis, puikios kokybės spauda, Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų leidiniams būdingas, bet skaitytojų akis varginantis pernelyg smulkus šriftas), todėl jį nagrinėjant kyla nemažai klausimų ir pastabų, pradedant netiksliu jo pavadinimu (turėtų būti „**Plokštinių** koklių katalogas“, nes neužsimenama apie didelę renesansinių koklių dalį, būtent apie indo pavidalo ir kombinuotus dubeninius-plokštinius koklius), baigiant tuo, kad dr. G. Rackevičiaus pasiūlytas darbo formavimas yra neteisingas. Kadangi pagrindines dalis reikėjo išdėstyti pagal jų vertę: 1) Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencijoje ir jos aplinkoje rastų Renesanso epochos plokštinių koklių katalogas (pradedant p.204; galbūt čia perkelti skyrių apie Valdovų rūmų² ir jų

aplinkoje aptiktų koklių analogus); 2) visa kita, kitaip tariant – pradėti nuo pabaigos.

Taigi pradedame nuo pabaigos, nuo tos vietos, kur tradiciškai yra įklijuojama „*Errata*“. Kadangi knyga formuota atvirkščiai, paskutiniame puslapyje yra padėkos, o jose itin lakoniškai užsiminta, kas iš tiesų padarė gigantišką juodą darbą tvarkydami, rūšiuodami, klijuodami ir sistemindami aptiktus koklius (iš viso identifiukuota beveik 7000 geriau ar prasčiau išlikusių XVI a. 1–3-iojo ketvirčių plokštinių koklių arba jų fragmentų). Pridėtas smulkus koklių dekorą aprašymas, atskirų dalių radimo vieta ir laikas, laikinieji (vadinamieji „lauko“) numeriai. Autoriai – dr. Povilas Blaževičius, dr. Laurynas Kurila, dr. Gintautas Rackevičius. Baigiamajame, t.y. p.479, tas milžiniškas darbas įvertintas vienu aptakiu sakiniu.

Tiesa yra tai, kad rengiant Valdovų rūmų archeologinių tyrinėjimų metu aptiktų renesansinių koklių katalogą didesnę „juodo“ darbo dalį atliko P. Blaževičius ir L. Kurila. Jeigu Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų vadovybė ar leidėjai nebūtų nusprendę suklijuoti į vieną tomą skirtingų pagal parengimo lygį ir autorystę darbų, tai recenzuojamos knygos antrosios dalies būtų pasirodęs vienas tomas su trijų autorių pavardėmis.

Tuo nagrinėjamo darbo neetiškumai nesibaigia. Neverta jų vardinti, užteks vieno pavyzdžio: (p.95, pav. 81) matomą sieninį kvadratinį koklį su barzdoto pagyvenusio vyro (spėjama – Saksonijos kurfiursto, Martino Lutherio globėjo Johano Išmintingojo) portretu³ pirmasis publikavo jo atradėjas Adolfas Tautavičius (1969, p.9, pav. 7), o ne Albinas Kuncevičius.

Apskritai Žemutinėje pilyje aptikta koklių su portretais serija yra pagaminta veikiausiai Mikalojaus Radvilos Rudojo užsakymu, ji neturi nieko bendra su

¹ Plg. Rackevičius 2012, p.44, pav. 27, 28 („Išvirkščias pasaulis“; Israelio van Meckenemo graviūra).

² Tai – paplitęs pavadinimas. Iš tikrųjų archeologiniai tyrimai apėmė pastatų Katedros a. 3, 5 vietas ir aplinką.

³ Spėjama, kad šis protestantų gyvenamosiose vietose (pradedant Vokietija, baigiant Pabaltijū, pvz., Klaipėda ir Latvija) paplitęs kokliuose vaizduotas portretas buvo kopijuotas nuo Albrechto Dürerio 1523 ir 1524 m. darytų piešinių; juos 1535 m. kopijavo Lucas Cranachas Vyresnysis (plg. *Illustrierte* 1982, p.46, 117). Kurfiursto portretai kokliuose buvo naudojami praėjus nemažai laiko po jo mirties (pvz., Gdanske Georgo Stelznerio 1545–1546 m. statytoje rekordinio 10,67 m aukščio krosnyje; žr. Rackevičius 2012, p.54, pav. 42).

Valdovų rūmais (G. Rackevičius akcentavo, kad dar XVI a. 2-ojo dešimtmečio viduryje sklypas su Jurgio Radvilos „Heraklio“ statyta rezidencija⁴ nuo didžiųjų kunigaikščių rezidencijos buvo atskirtas mūro siena). Todėl vadinamosios „VI morfologinės serijos“ pagrindimas pakimba ore, nes remiamasi vien faktu, kad po XIX–XX a. vykdytų žemės kasimo darbų į Valdovų rūmų teritoriją pateko vienintelis koklis su portretu (išliko mažiau negu pusė; veikiausiai tai – kvadratinis koklis su Heseno landgrafo Filipo atvaizdu).

Aptariant knygą pagal atskiras dalis, reikia pažymėti, kad joje pateikiama molio masės, glazūrų ir angobo cheminių tyrimų medžiaga yra vienas iš nedaugelio Lietuvos viduramžius ir naujuosius amžius tyrinėjusių archeologų bandymų pasitelkti tiksliausius mokslus (iki šiol tai darė, tik žymiai didesniu mastu, dr. Gediminas Vaitkevičius, tyrinėjęs XIV–XVII a. Vilniaus puodininkystę; šie duomenys 2004 m. publikuoti išsamiaame straipsnyje, prie kurio dar grįšime). Koklių cheminiai ar kitokie tyrimai buvo atliekami epizodiškai, todėl G. Rackevičiaus bandymas yra pagirtinas.

Knygoje pateikiamas išsamus Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencijos Vilniuje tyrinėjimų metu surinktų renesansinių plokštinių koklių katalogas. Kartu su geros kokybės nuotraukomis kiekviena koklių atmaina dar iliustruota rekonstrukciniais piešiniais. Toks bandymas vertintinas teigiamai, nes aptinkamos koklių duženos neretai yra smulkios, įvairiai pažeistos, sunkiai susiejamos į vieną siužetą. Vis dėlto redaktoriams ir dailininkams reikėjo atsižvelgti į tai, kad toli gražu ne visi skaitytojai yra išsamiai susipažinę su archeologine medžiaga, ne visada gerai mato ir t.t., todėl smulkių, nekontrastingų piešinukų peržiūra vargina, o daugelio svarbių dekoru detalių ne vienas gali tiesiog nepastebėti.

Surinkta gausi duomenų bazė apie renesansinių

plokštinių koklių radimo vietas tiek Vilniaus senamiestyje, tiek visoje Lietuvoje gerokai palengvins kitų tyrinėtojų darbą. Teksto dalyje apie renesansinių koklių gamybos vietas Vilniaus mieste yra spragų, pvz., rašant apie keletą metų trukusių tyrinėjimų Malūnų g. 2, 4, 6 radinius. Knygos autorius yra susipažinęs su tyrinėjimų ataskaitomis (plg. p.167, 168), o medžiagą Lietuvos nacionalinio muziejaus saugyklose jis atidžiai peržiūrėjo 2012 m. pradžioje, likus beveik metams iki aptariamų knygų pasirodymo, todėl niekas netrukde į darbą įterpti 2004 m. Malūnų g. 6 aptikto brokuoto (degtas pernelyg aukštoje temperatūroje, todėl deformavęsis) pusiaucilindrinio (lovinio, įgaubtojo) koklio su Najade (lauko Nr. 2353) ir jo nuotraukos. Juk gerai žinoma, kad šios serijos pusiaucilindriniai kokliai buvo gaminami būtent Valdovų rūmams, o senamiestyje jie nenaudoti. Tokie radiniai yra įrodymas, kad renesansiniai kokliai Didžiojo kunigaikščio rezidencijai Vilniuje buvo gaminami vienu metu trijose vietose (Šv. Mykolo g. 8, greta T. Vrublevskio g. bei į V nuo Malūnų g.), savo ruožtu jie nusipelno išsamesnės analizės, o ne paviršutiniško aprašymo, niekaip nesiejant minimo radinio su Valdovų rūmais.

Dėl spėjamos renesansinių koklių gamybos vietos Lukiškių–Pamėnkalnio g. rajone (plg. Rackevičius 2012, p.63–65, pav. 58, 59), ši teiginį reikia laikyti rimta klaida, o kartu – įrodymu, kad G. Rackevičius išvis neskaitė jau minėto G. Vaitkevičiaus darbo (Vaitkevičius 2004) (faktiškai jo daktaro disertacijos) apie keramikos gamybą Vilniuje XIV–XVII a. G. Vaitkevičius (2004, p.185–190) detaliais argumentais, remdamasis molio sudėties ir plastiškumo tyrimais, įrodė, kad Lukiškių–Pamėnkalnio g. rajone esantys molio telkiniai dėl didelio dulkingumo yra neplastiški, todėl tinkami nebent statybinei keramikai (plytomis, čerpėms) gaminti. Tai kaip tik įrodė prieš devynerius metus Gedimino pr. 21 aptikta didžiulė plytų degimo krosnis.

⁴ Taip teigiama knygoje (p.79, 105). Šis akivaizdus anachronizmas nepaaiškinamas, kadangi 2006 m. tuometinės dr. G. Rackevičiaus darbovietės VšĮ Pilių tyrimų centro „Lietuvos pily“ išleistame straipsnių rinkinyje publikuotais dokumentais įrodyta, kad Jurgis Radvila apskritai neturėjo rūmų Žemutinėje pilyje, o jo sūnaus Mikalojaus Radvilos Rudojo rūmai buvo pastatyti (ne perstatyti) Žygimanto Augusto nurodymu tarp 1544 m. gegužės 10 d. ir 1546 m. lapkričio 6 d., statybas apmokant iš valstybės išdo ir prižiūrint valstybės pareigūnui pilininkui [horodničiui] (Vitkauskienė 2006, p.72, 75, 78, 81).

Skaitant darbą daugiausia kontroversijų kelia teksto p.20–60, t.y. reprezentacinių krosnių atkūrimo pagrindimas. Logiškai mąstant, šis skyrius turėtų būti baigiamasis, be to, pagrįstas nekeliančiais abejonių įrodymais, visų pirma XVI a. ikonografija, nes pateikiami pavydžiai iš Merano (Šiaurės Italija, Pietų Tirolio sritis; tiesia linija beveik 2000 km iki Vilniaus), iš Zalcburgo vyskupo rūmų ir Gdansko (abi pastarosios krosnys statytos pagal neturinčius analogų projektus) neįtikina.

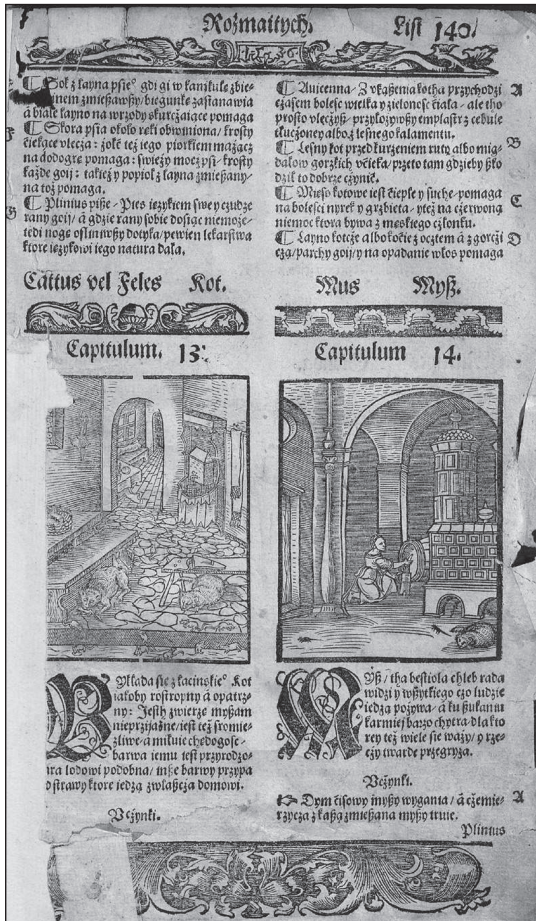
Bandymą Valdovų rūmų krosnių rekonstrukcijos pagrįsti pavyzdžiu iš Aušros Vartų g. 7 (p.38–40, pav. 21–23) reikėtų laikyti nesusipratimu. Atkasusią krosnį Daiva Misiukaitė-Luchtanienė savo straipsnyje radinį pagrįstai pavadino „gamybinės paskirties krosnimi“, tiksliau, tai – XVII a. pradžios arba vėlesnė virtuvės krosnis. Statyta ne visai logiškai: menkai vėdinamoje patalpoje (pusrūsyje) esanti krosnis ir taip įkaitindavo orą iki nepakenčiamo lygio, net be iš dubeninių koklių mūrytos sienelės, žymiai padidinančios šildomą plotą. Vadinamasis „daugiakampis antstatai“ – tai dūmtraukio apmūrijimas iš antrinio naudojimo koklių, gamintų nuo XVI a. 3-jo ketvirčio iki XVII a. pradžios. Su reprezentacija ar bent su gyvenamųjų patalpų šildymu toks statinys neturi nieko bendra.

Atskirai vertėtų aptarti bandymą kaip informacijos šaltinį naudoti ikonografiją. Nuo XV a. 2-osios pusės, plintant spaudai, dažnai pradėta gaminti ir naudoti medžio, rečiau – vario raižinius. Tokių kūrinių privalumas buvo nedidelė kaina, kadangi atspaudus buvo galima tiražuoti; jie plito ne tik kaip nedaugeliui prieinamų knygų iliustracijos, bet būdavo pardavinėjami atskirai, net ne itin pasiturintiems priimtinais kainomis. Paklausa gimdo pasiūlą, todėl raižiniuose neretai buvo realistiškai vaizduojamos buitės scenos su interjero detalėmis, taip pat ir krosnimis. Tyrinėtojams tokie informacijos šaltiniai skirtingu laiku ir skirtingose šalyse buvo nevienodai prieinami. Pvz., G. Rackevičiaus itin dažnai minima lenkų meno istorikė Maria Piątkiewicz-Dereniowa (1960) savo straipsnyje panaudojo vos du medžio raižinius: gana schematišką nežinomo lenkų autoriaus, datuo-

tą XVI a. pradžia, ir itin detalų, publikuotą 1542 m. Krokuvoje išspausdintame veikale (pastarąjį verta aptarti atskirai). Rosemarie Franz (1981) publikavo visą kolekciją raižinių. Priežastys labai paprastos: 1960 m. buvo Šaltojo karo įkarštis, M. Piątkiewicz-Dereniowa gyveno šiapus „geležinės uždangos“, Vakarų Europos šaltiniai jai buvo neprieinami.

Šiuo metu situacija yra neatpažįstamai pasikeitusi, todėl, pvz., vokiečių interneto svetainėje „Der Kachelofen auf zeitgenössischen Darstellungen – Furnologia“ (žr. Der Kachelofen) vien G. Rackevičiaus nagrinėjamame XVI a. sukurtos vokiškos ikonografijos su pavaizduotomis krosnimis yra 48 pozicijos. Peržiūrėjus puslapius apie XVI a. dailininkus ar knygų leidėjus (pvz., aptariamoje knygoje minimus brolius Hansą Sebaldą ir Barthelį Behamus, Heinrichą Aldegreverį, Jostą Ammaną), jų galima surinkti ištisą pluoštą, o G. Rackevičius visos informacijos sėmėsi vien iš 1981 m. išleistos (t.y. moksliniu požiūriu senstelėjusios) R. Franz knygos. Maža to, pasitenkino informatyviausių ir tiksliausių kūrinių paviršutinišku aprašymu, o iliustracijoms pasirinko vos tris ne itin tinkamus šaltinius. Du Albrechto Dürerio vario raižiniai (p.31, pav. 11) netinka, kadangi viename pavaizduota krosnis su Lietuvoje nenaudotais koklių tipais (graviūra „Sapnas“), antrame matome prie Valdovų rūmų visiškai nederantį vaizdą su ant nedidelės krosnelės drybsančiu driskiumi; veikiausiai ironizuojant scena pavaizduota heraldiniame skyde. Erhardo Schöno medžio raižinyje (p.20, pav. 4) interjeras pavaizduotas schematiškai, krosnies proporcijos akivaizdžiai iškreiptos, todėl neaišku, kodėl netiko tekste minima (p.20) itin detali orgijos verpykloje (orig. *Die Spinnstube*) scena? Nejaugi šio medžio raižinio autorius, Albrechto Dürerio mokinys Barthelis Behamas buvo prastas dailininkas? Arba Heinricho Aldegreverio 1552 m. graviūra „Lozorius“, kurioje veiksmas vyksta iškilmių salėje, o prabangi krosnis pavaizduota „visu ūgiu“?

Atskirai reikėtų aptarti minėtą M. Piątkiewicz-Dereniowos straipsnio ikonografijos šaltinį – Krokuvoje gyvenusio ir dirbusio garsaus žolininko Hieronimo Spiczyńskio 1542 m. išspausdinto traktato (Spiczyński

Apie kačių teikiamą naudą (Spiczynski 1542, p.140, Capitulum 14) (kairėje – visas puslapis, dešinėje – scena su kokline krosnimi)

1542) apie vaistažoles ir kitus augalus, p.140, 14-ojo skyrelio (apie kačių teikiamą naudą) iliustraciją (pav.; plg. Piątkiewicz-Dereniowa 1960, p.356, il. 64). Kokybiškame kūrinyje detalai pavaizduota dviejų dalių krosnis su apvaliu antstatu iš įgaubtųjų (pusiaucilindrinių) koklių, koklių-čerpių skliautu ir dviem vazų pavidalo karūnelėmis ties abiejų krosnies dalių skliautų viduriu. Ieškant analogų Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencijos krosnių rekonstrukcijai šis raižinys yra tiesiog neįkainojamas: knygos autorius gyveno vienos iš Jogailaičių personaline unija sujungtų valstybių sostinėje, manoma, kad buvo Žygimanto Augusto gydytojas, kokliai-karūnelės yra šimtaprocentis Valdovų rūmuose rastųjų (plg. Rackevičius 2012, p.448, XIX/1 tipas) analogas... o G. Rackevičius apie jį net neužsiminė, nors nuorodų į M. Piątkiewicz-Dereniowos

straipsnį pateikė apie 30 kartų. Jeigu netiko straipsnio spaudos kokybė – ką gi, du puikiai išlikę minėto veikalo egzemplioriai su gausybe iliustracijų saugomi vos už poros šimtų metrų nuo Valdovų rūmų, Lietuvos Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje.

Baigti reikia tuo, kuo G. Rackevičius pradėjo: Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų P (reprezentacinio) korpuso krosnių rekonstrukcijos metodika. Akivaizdu, kad daugiau kaip prieš pusę amžiaus išspausdintas M. Piątkiewicz-Dereniowos straipsnis kitiems, bandantiems rekonstruoti krosnis (atskirai arba ištisu kompleksus), yra tapęs savotiška Biblija, nuo kurios negalima nukrypti nė per mikroną. Todėl įvairiose vietose vis štampuojamos „Vavelio tipo krosnys“, nors

palyginus G. Rackevičiaus knygos pav. 5 ir 6 (krosnies iš Merano ir rekonstruotos Vavelio krosnies iš koklių „su jaunojo valdovo portretais“ nuotraukas) akivaizdu, kad jų proporcijos ir dydžiai žymiai skiriasi, kitaip tariant, „Vavelio krosnis“ atkurta pažeidžiant metodiką.

Prieš daugiau negu du dešimtmečius bandymas rekonstruoti krosnių kompleksą pagal Boleslavco prie Prosnos pilyje rastus koklius (apie 17 000 vienetų), remiantis Vavelio pavyzdžiu, Lenkijoje baigėsi skandalu. Rekonstrukcijos autorė Maria Žemigała ignoravo daug kritinių pastabų, išsakytų T. J. Horbaczio ir Z. Lechowicziaus, recenzuojant knygą „Ogrzewanie piecower na zamku w Boleslawcu nad Prosną“ (Žemigała 1987), apgynė daktaro disertaciją ir sulaukė triuškinamo žymiausios Lenkijos koklininkystės specialistės dr. Marios Dąbrowskos atsakymo. Jos išsakytas ir išsamiai argumentuotas pastabas dėl šurkščių metodikos pažeidimų ir nelogiškumų G. Rackevičiaus aptarė p.23, kartu pripažino, kad M. Dąbrowska buvo teisi – M. Žemigałos darbas yra menkavertis. Bet toliau tekste autorius, užuot ignoravęs M. Žemigałos sulipdytą niekalą, juo nuolat remiasi, iš viso nuorodų į monografiją „Ogrzewanie piecower /.../“ pateikiama net 15 kartų! Beje, palyginus M. Žemigałos ir G. Rackevičiaus knygų tekstus esminių skirtumų yra nedaug: abiejuose darbuose remiamasi prielaida, esą buvo surinkti visi išmesti kokliai, visos krosnys stovėjo vien reprezentacinėse patalpose ir t.t.

Betgi vadinamieji Valdovų rūmai – tai ne vien reprezentacinis P korpusas, o didžiulis įvairios paskirties pastatų kompleksas, ir krosnimis buvo šildomos ne tik iškilmių salės, bet ir gyvenamosios patalpos, pradedant didžiojo kunigaikščio ir jo šeimos apartamentais, baigiant svitos ir pagalbinių personalo gyvenamosiomis patalpomis. Dar daugiau – G. Rackevičiaus ignoruotoje XVI a. ikonografijoje daug pavyzdžių, kai koklių krosnimis šildytos, pvz., pirtys (plg. du Hanso Sebaldio Behamo medžio raižinius „Moterų pirtis“; abiejuose pavaizduotos nedidelės apvalios vieno tarpsnio 5–6-ių eilių įgaubtųjų koklių krosnys), Josto Ammano išspausdintame medžio raižinyje „Chirurgas“ (ir kitur) pavaizduota maždaug metro aukščio krosnelė su įmontuotu indu vandeniui... Po G. Racke-

vičiaus rekonstrukcijų paprastoms antraeilių patalpų krosnimis nebelineka koklių.

Daugelį neatitikimų G. Rackevičiaus darbe lėmė ne tik atsainus autoriaus požiūris į jam naują temą (jo daktaro disertacija – arbaletų strėlių antgalių studija), nenoras ar nemokėjimas ieškoti šaltinių ir juos analizuoti, pagaliau ne vien jam, bet ir daugeliui kitų krosnių rekonstrukcijų autorių būdingas įprotis „ultima ratio“ – vietoj faktų laikytis tegu išankstinės, bet savo nuomonės.

Daug ką paaiškina Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų direktoriaus dr. Vydo Dolinsko komentaras pirmajame reprezentacinio leidinio tome (Dolinskas 2011, p.78–79). Akcentuota, kad rūmų atstatymas įteisintas „Valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties 2000 m. įstatyme“. Juo remiantis 2001–2005 m. sukurta koncepcija, įskaitant interjero atkūrimą. Galutinis rezultatas aiškus: stovi iš šiuolaikinių medžiagų pastatyti Valdovų rūmai. Su visais trūkumais, būdingais dalykams, kuriems trūksta būtinausios informacijos ir ją tenka pakeisti nemoksliniu „vidiniu įsitikinimu“, su aiškiai per dideliu aukštingumu, neaiškiu suplanavimu, nenustatyta atskirų patalpų paskirtimi, „išmąstytu“ arba svetur pasiskolintu interjeru (įskaitant krosnis) ir t.t.

G. Rackevičiaus bandymas rekonstruoti prestižinio P korpuso antrajame aukšte esą stovėjusias krosnis (nes apie pirmajame bei trečiajame aukštuose ar kituose rezidencijos komplekso pastatuose buvusias krosnis tylima) lygus visų rūmų atstatymo/pastatymo problemoms. Yra tik vienas skirtumas: daugmaž patikimam įvairaus dydžio krosnių atkūrimui pagrįsti medžiagos pakaktų, bet viską lėmė absoliutus pasitikėjimas M. Piątkiewicz-Dereniowos neklystamumu (nors ji pati taip nemanė; ne kartą apie tai kalbėjome) ir paties autoriaus savimonė bei įprotis apsieiti su mažiau negu minimumu šaltinių. Todėl turime ką turime – šiuolaikinės taikomosios dailės kūrinį, sukurtą panaudojus archeologinę medžiagą. Savaiame tai nėra blogai, nes, pvz., koklių dekoru sužetų ar skirtingo tipo koklių tarpusavio derinimas, krosnių siluetai yra pakankamai logiški ir didelių priekaištų neturi. Bet yra viena išimtis – krosnies K6 (leidinyje

vienai ar kitaip pateikta 8 kartus, įskaitant viršėlį) viršutinė dalis, taip pat nykštukinis antstatas ir ne vietoje įmontuotos vazos pavidalo karūnėlės. Gal tai buvo priežastis, kodėl G. Rackevičius atmetė H. Spiczyńskio knygos iliustraciją – juk ten pavaizduotoje krosnyje tokios karūnėlės panaudotos visiškai kitaip? Blogai yra kitkas – kad atvirai nepripažįstama, jog ir patys Valdovų rūmai, ir P korpuso krosnys yra šiuolaikinis darbas, atliktas remiantis senove. Kitaip tariant, yra menkai užmaskuotas simuliakras, tik išore panašus, pvz., į turėjusią savo filosofiją istorinių stilių architektūrą.

Pabaigoje lieka tik apgailestauti, kad Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų redaktoriai nesilaikė pirminio plano ir neišleido darbo atskiriomis dalimis, nes tuomet nebūtų dėl ko ginčytis. Katalogas ir palyginamoji medžiaga būtų priimti be bruzdulio ir tiek specialistai, tiek besidomintys Lietuvos istorija jais dar ilgai džiaugtųsi. O dalis apie krosnių rekonstrukciją... nėra nepataisoma. Tiesiog G. Rackevičiui derėtų prie jos sugrįžti, itin gausų tuščiažodžiavimą ir nukrypimus į nesusijusias temas pakeisti daugybės ranka pasiekiamų šaltinių analize, viską permąstyti ir pateikti nebe atmestinais padarytą variantą, bet tikrai gerą darbą. Galbūt tokia galimybė reali, nes knygos tiražas juokingai mažas (600 egzempliorių), todėl antrojo ar trečiojo leidimo pasirodymo tikimybė – didelė.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Der Kachelofen auf zeitgenössischen Darstellungen. Prieiga per: http://www.furnologia.de/furnologia/Galerie/galerie_ofendarstellungen/galerie_ofendarstellungen_hs.htm [Žiūrėta 2013 m. gegužės 14 d.].

Dolinskas, V., 2011. Nacionalinio muziejaus Lie-

tuvos Didžiosios kunigaikštystės Valdovų rūmų 2009–2010 m. veiklos apžvalga. In: Striška, G., sud. *Chronicon Palatii Magnorum Ducum Lithuaniae*, I, 78–85.

Franz, R., 1981. *Der Kachelofen. Entstehung und kunstgeschichtliche Entwicklung vom Mittelalter bis zum Ausgang des Klassizismus.* Graz: Verlag – Anst.

Illustrierte, 1982. *Illustrierte Geschichte der deutschen frühbürgerlichen Revolution.* Berlin: Dietz Verlag.

Piątkiewicz-Dereniowa, M., 1960. Kafle wawelskie okresu wczesnego renesansu. *Studia do dziejów Wawelu*, II, 303–375.

Rackevičius, G., 2012. *Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės valdovų rūmai Vilniuje. XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. XVI a. koklių katalogas.* Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai.

Spiczynski, H., 1542. *O ziołach tutecznych i zamorskich i o mocy ich, a k temu księgi lekarskie.* Kraków: Drukarnia F. Ungler.

Tautavičius, A., 1969. *Vilniaus pilies kokliai (XVI–XVII a.) (=Acta Historia Lituanica, IV).* Vilnius: Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas.

Vaitkevičius, G., 2004. Puodininkystės profesionalizacija XIV–XVII a. Vilniuje. *Miestų praeitis*, 1, 175–276.

Vitkauskienė, B.R., 2006. XVI–XVII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai istoriniuose šaltiniuose. In: Ragauskienė, R., sud. *Vilniaus Žemutinė pilis XIV a. – XIX a. pradžioje. 2002–2004 m. istorinių šaltinių paieškos.* Vilnius: Lietuvos pilys, 72–242.

Żemigala, M., 1987. *Ogrzewanie piecowe na zamku w Bolesławcu nad Prosną XIV–XVII w. (=Acta Archaeologia Lodziensia, 33).* Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Kęstutis KATALYNAS